

SARUNA PIRMS PIRMIZRĀDES

Ar izrādes „Vaņa un Soņa un Maša un Spaiks” režisoru Gundaru Silakaktiņu sarunājas LKA profesors, teātra vēstures pētnieks Jānis Siliņš

Jānis Siliņš Dailes teātrī pavisam drīz ieraudzīsim savdabīgas variācijas par lielā krievu dramaturga Antona Čehova ļoti pazīstamu lugu tēmām. Tā būs Kristofera Durenga luga „Vaņa un Soņa un Maša un Spaiks”, kuras režisors ir Gundars Silakaktiņš.

Gundars Silakaktiņš Man tas likās ļoti saistoši, jo izcilā 19. gadsimta rakstnieka idejas un domas, raksturi un psiholoģiskie pavērsieni ir aktuāli nepārtraukti un amerikāņu dramaturga lugā ietvertā tēma arī Latvijā ir saprotama. Pat ļoti! Jo dramatiskā darbībā ietērpta saruna par vienas ģimenes nesatikšanās tēmu ir ne tikai saistoša, bet arī gana nozīmīga. Mēs tiešā un netiešā veidā ieraugām to, kāpēc cilvēki visapkārt ir tik nelaimīgi. Vai tā ir tāda kā nolemtība, vai šādu situāciju radīšana ir mūsu pamata izpausmes veids, kā saka, – nacionālais raksturs, vai tajā ir kaut kādas vispārcilvēciskas pazīmes...

J.S. Jā, tas, protams, ir saistoši! Tik tikko pārlasīju Ojāru Vācieti, kurš pagājušā gadsimta septiņdesmito gadu beigās rakstīja arī šādas rindas:

Kur tu esi

Pazudusi?

Tuvu?

Tuvu

Pazūd visbiežāk.

Vai izrādē ir šis jautājums, šī problēma...?

G.S. Man likās, ka tas ir arī par to! Tuvu un *tepatās*. Būtībā mēs visi atrodamies tādā kā krēslas zonā, kurā cilvēki nesatiekas... paradoksāli! Un ar Mašas ierašanos (viena no izrādes varonēm), šo cilvēku robežsituācijas mainās, viņi sāk vērtēt, respektīvi, viņiem tiek dota iespēja vērtēt savu dzīvi, pārvērtēt to, ko ir darijuši iepriekš, kā dzīvojuši un kā viens pret otru ir attiekušies.

J.S. Lugā, tāpat arī izrādē savienojas Čehova lugu *Kaija, Ķiršu dārzs, Tēvocis Vaņa, Trīs māšas* intonācija. Čehova lugu varoņi iestudējumā ir tuvu, līdzās, bet reizē – arī ne! Tā ir tikai ilūzija, jo laiks ir pavisam cits, un mēs paši jau sen esam citādāki!

G.S. Ja arī skatītājs nezina, kas ir Čehovs, kāda ir viņa lugu tematika, tad kopumā iestudējuma situācijas ir atpazīstamas, tās intriģē. Bet, ja skatītājs pazīst Čehovu, izprot viņa ideju plašumu, tad tas iedod tādu kā kodu. Te tiešām ir papildus kods, kuru

mums visiem kopā ir tik interesanti šķetināt. Man, piemēram, liekas, ka Maša ir ne tikai viena no trim māsām, kura mūžam ilgojas pēc Maskavas, bet arī Arkadina (*Kaija*).

J.S. Tikpat labi arī Raņevska (*Ķiršu dārzs*). Un, tomēr, kas ir tas citālais šajā materiālā, ko tu iestudē Dailes teātra Mazajā zālē? Ko skatītājs varētu sagaidīt?

G.S. Man šķiet, ka pasaule mainās un pārveidojas milzīgā ātrumā. Mēs brīžam vienkārši nespējam izsekot šai dinamikai. Nespējam „turēties līdzī”! Visu laiku atpaliekam. Te nav runa par to, vai tas ir pareizi, vai nepareizi, – tādās kategorijās es nedomāju. Tikai pasaule it kā izslīd no mūsu rokām, neskatoties, vai vēlamies to, vai ne!

J.S. Tas tomēr ir ļoti ekscentriski, ka vienā stāstā, vienā izrādē šīs dažādās intonācijas un attieksmes savienojas... Tomēr lugā ir arī Spaiks! Kas ir Spaiks?

G.S. Spaiks ir tā jaunā pasaule, kas ir nekaunīga, pašpārliecināta...

J.S. Man gan viņš likās ļoti ierasts, pazīstams...

G.S. Spaikam nav distances, viņam nav kompleksu... viņš nāk un ņem... pavisam tieši saka, ko domā, atklāti, pat brutāli...

J.S. Es varētu tā kā iebilst! Man liekas, ka viņš ir daudz gudrāks, rafinētāks, ka savā veidā ir pat pozitīvais varonis, kurš katrā no varoņiem tiešā un netiešā veidā ierosina būt pašam un neslēpties...

G.S. Tomēr tas nenotiek apzināti. Es domāju, ka viņš ir tikai tāds dabas bērns, ne tajā pašā labākajā nozīmē. Kurš īpaši daudz nedomā, bet tikai pakļaujas saviem instinktiem... Viņš vienkārši ir patiess.

J.S. Es gan uzskatu, ka viņš ir pietiekami gudrs, un šo savu attapību slēpj aiz tādas „pamuļķa maskas”...

Tā es un režisors diskutējām par Spaika tēlu, saprotot, ka skatītājiem pašiem izrādē būs iespēja vērtēt un saprast, ko katrs tēls vēlas vai nevēlas, tajā skaitā arī Spaiks, kuru atveido jaunais aktieris Kaspars Zāle.

J.S. Saprotams, ka izrādē nav un nebūs „balts un melns”! Jā, un kāpēc izrādes sižetā tiek piedāvāts karnevāls, spēle ar pārgērbšanos un maskas? Sniegbaltīte un rūķīši. Autors piedāvā šādu situāciju, bet vai tā tiek atrisināta.

G.S. Jā, maska savā ziņā ir tā, kas cilvēku atbrīvo, bet arī šo izdevību varoņi neizmanto. Viņi nespēj pat aiz maskas atbrīvoties no savas ierādītās lomas dzīvē un kaut uz mirkli darīt to, ko vēlas, teikt to, ko vajadzētu! Viņi ir nolemti būt Vaņa, Soņa un Maša. Tātad – viņi nevar kļūt patiesi brīvi! Tēli nespēj pārvarēt šo ģimenes nesatikšanās spēju.

J.S. Ojārs Vācietis, kuram it kā nav pilnīgi nekādas saistības ar šo izrādi, teiktu tā:

Nekad

Starp diviem

Nav kopīga laika?

G.S. Cilvēki nespēj mainīties, viņi nespēj piemēroties jaunām situācijām, mainīt sevi kaut ko, lai kaut mirkli tuvotos otram, mēģinātu saprast viens otru...

J.S. Ko tad Tu vēlies, vai ir kāda morāle, ko skatītājam vajadzētu saprast vai nesaprast?

G.S. Pasaule griežas totālā ātrumā, būtu labi, ja mēs spētu sevi saglabāt, būt paši un nepakļauties šim trakajam ātrumam, un ieklausīties tajā, ko cits saka, ko tuvākie cilvēki saka, neatsvešināties no viņiem. Galu galā saprast, ka esam viens otram vajadzīgi. Ļoti nepieciešami. Vispār šī izrāde ir raksturu komēdija, kā mēs to esam nodēvējuši – aktuāla komēdija.

J.S. Šo izrādi skatoties skatītājiem būtu jāsaprot, ka tā dzīvot nevajadzētu, ka tas ir strupceļš...

G.S. Es ļoti nevēlētos, lai tas būtu tik vienkārši un skatītājs izrādē tikvien saprastu, ka tā dzīvot nevar, tad aizietu mājās un... visu, ko redzējis, aizmirstu... Es vēlētos, lai skatītājam būtu analizējoša, vērtējoša jutoņa... Ļoti vēlētos, lai pēc izrādes noskatīšanās paliktu kaut kāds noslēpums, ko nevar tik vienkārši izskaidrot un padarīt par frāzi plakātā.

J.S. Kādu vidi šai situācijai piedāvā scenogrāfs? (*Mūsu sarunai pēkšņi pievienojas arī scenogrāfs Vents Vīnbergs (profesija – arhitekts).*)

Vents Vīnbergs Mēs būvējam autora norādīto lauku māju Amerikas vidienē, bet, varētu teikt, ka mēs būvējam tādu māju, kā, cik atceros pēc nostāstiem, bija rakstniecei Regīnai Ezerai Ķegumā, „līvāniete”, kurā viņa rakstīja savas dienasgrāmatas. Ir asociācijas ar inteligento cilvēku nomaļo dzīvi.

J.S. Kāpēc arhitekts strādā teātrī, veido telpu izrādei un vēlas strādāt šādā komandā?

V.V. Es jau sen pazīstu Gundaru un Jurati (*izrādes kostīmu māksliniece Jurate Silakaktiņa*). Mēs saprotam viens otru. Un, kāda būs izrādes vide, tas radās gandrīz uzreiz pēc lugas izlasīšanas. Mēs pat cenšamies tā kā sašaurināt Mazās zāles lielumu, jo ir vēlme, lai izrādes intonācija būtu pietiekami intīma, lai skatītājs spētu iedziļināties un ieklausīties šajā mūsu veidotajā atmosfērā.

J.S. Šajā tipiskajā situācijā, kurā darbojas visnotaļ reāli personāži: Pētera Gaudiņa Vaņa, Mirdzas Martinsones Soņa, Akvelīnas Līvmanes Maša, Kaspara Zāles Spaiķis un Initas Dzelmēs Ņina, ir arī savā veidā ekscentriskā, noslēpumainā Kasandra, kuru

atveido Marīna Janaus. Seno grieķu mitoloģijā Kasandra ir pareģe, kuru pareģojumiem neviens netic, bet...

G. S. Tomēr tie piepildās... dažreiz! Kasandras līnija ir savdabīga, viņa ir tā, kas it kā parāda katram īsto būtību, lai arī neviens viņai netic.

J.S. Kasandra ir intuīcija, un tomēr arī Spaiks ļoti dažādi parādās...

G.S. Jā, viņš ir sava veida katalizators.

J.S. Viņš varbūt ir visredzīgākais. Ar visu to, ka notikumos iesaistās it kā vieglprātīgi, īsti nepārdomājot, ka viņā ir kaut kas nepiedienīgs un vulgārs...

G.S. Šis iestudējums piedāvā pietiekami dažādas psiholoģiskas variācijas. Un tas jau man arī interesē. Ir iespēja par nopietnām tēmām runāt it kā rotaļīgi un nepiespiesti, it kā viegli pieskarties un neatrisināt, toties atstāt skatītājiem nopietnu vielu pārdomām.

J.S. Dailes teātra Mazajā zālē top savdabīgs uzvedums par savstarpējo attiecību smalkumu un raupjumu, par spēju vai nespēju ieraudzīt katram sevi arī citā gaismā, par spēju pieņemt vai nepieņemt citus tādus, kādi viņi ir. Būtībā tas ir tik vienkārši, bet reizē arī ļoti sarežģīti.